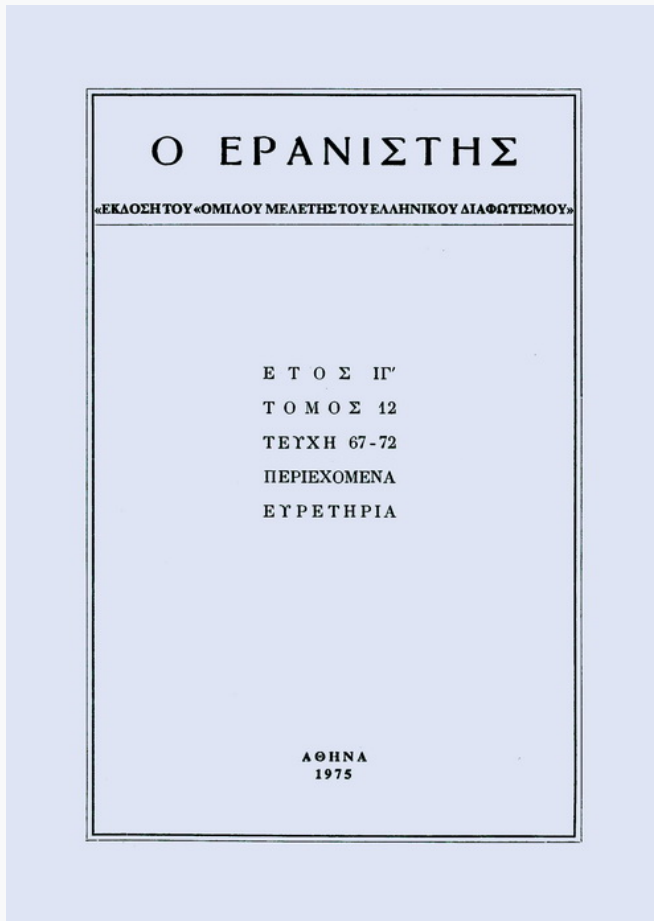

The Gleaner

Vol 12 (1975)

Αι εκδόσεις των εγγράφων διά τον Ρήγαν των Legrand - Λάμπρου (1891) και Αμάντου (1930) και έλεγχος της εκδόσεως του κ. Ενεπεκίδη (1965)

Στέφανος Ι. Μακρυμίχαλος

doi: [10.12681/er.9152](https://doi.org/10.12681/er.9152)

Copyright © 2016, Στέφανος Ι. Μακρυμίχαλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Μακρυμίχαλος Σ. Ι. (2016). Αι εκδόσεις των εγγράφων διά τον Ρήγαν των Legrand - Λάμπρου (1891) και Αμάντου (1930) και έλεγχος της εκδόσεως του κ. Ενεπεκίδη (1965). *The Gleaner*, 12, 94–95. <https://doi.org/10.12681/er.9152>

ΠΑΡΑΣΧΟΛΗΜΑΤΑ

ΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΡΗΓΑΝ ΤΩΝ LEGRAND - ΛΑΜΠΡΟΥ (1891) ΚΑΙ ΑΜΑΝΤΟΥ (1930) ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ κ. ΕΝΕΠΕΚΙΔΗ (1965).

Κατά τὸ 1890 ὁ Emile Legrand ἐπισκεφθεὶς τὴν Βιέννην, κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἀντίγραφα διαφόρων ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὸν Ρήγαν, ἀποκειμένων εἰς τ' Ἀρχεῖα τῶν Αὐστριακῶν Ὑπουργείων τῶν Ἐσωτερικῶν, Ἐξωτερικῶν καὶ Στρατιωτικῶν. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μετὰ μεταφράσεως αὐτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, γενομένης ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν 3ον τόμον (1893) τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ταῦτα ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος (1891) μὲ ἰδίαν ἀρίθμωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐκδόματα ἐγγράφων περὶ Ρήγα Βελεστινῆ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ Ἀρχείων, ἐξαχθέντα καὶ δημοσιευθέντα ὑπὸ Αἰμιλίου Λεγρὰνδ μετὰ μεταφράσεως ἑλληνικῆς ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 26 Μαΐου 1927 τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὁ καθηγητῆς Κ. Ἀμαντος ἀνεκοίνωσε τὴν ἀνέυρεσιν νέων ἐγγράφων σχετικῶν μὲ τὸν Ρήγαν εἰς τὸ Haus Hof - und Staatsarchiv τῆς Βιέννης. Τῶν ἐγγράφων αὐτῶν ἔλαβεν ἀντίγραφα ὁ καθηγητῆς Ἀμαντος μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Lother Gross καὶ τοῦ τμηματάρχου τῶν Ἀρχείων κ. Fritz Renöhl καὶ τὰ ἐξέδωσε τὸ 1930 εἰς τὴν σειρὰν τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων, εἰς τὸ γερμανικὸν πρωτότυπον καὶ εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν. Ἦτο πραγματικὸν εὐτύχημα ὅτι ὁ καθηγητῆς Ἀμαντος κατώρθωσε ν' ἀντιγράψῃ τὰ σπουδαῖα αὐτὰ ἔγγραφα ἐγκαίρως, διότι ὀλίγους μῆνας κατόπιν, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1927, πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης εἰς τὴν Βιέννην ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ κρατικὰ ἀρχεῖα τῆς Αὐστρίας, κατέστρεψε πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τοῦ φακέλου Ρήγα, καίτοι διασωθέντα, ὑπέστησαν σοβαρὰς ζημίας.

Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης κ. Π. Ἐνεπεκίδης ἠρεύνησε κατὰ τὸ 1953 καὶ ἐφεξῆς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βιέννης καὶ ἀνεκοίνωσεν ἀπὸ τῶν σηλῶν τῆς ἡμερίδος «Τὸ Βῆμα» εἰς σειρὰν ἄρθρων τοῦ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του. Ταῦτα ἐξέδωσε τὸ 1965 εἰς βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον Ρήγας - Ὑψηλάντης - Καποδίστριας. Εἰς τὸ βιβλίον του αὐτὸ ὁ κ. Ἐνεπεκίδης ἐδημοσίευσεν ἐν παραρτήματι τὰ κείμενα μερικῶν ἐγγράφων τὰ ὁποῖα ἀντέγραψεν ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βιέννης τὰ ὁποῖα εἶχαν μεταφερθῆ ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὸ Verwaltungsarchiv τῆς Wallnerstrasse 6.

Τ' ἀντιγραφέντα ὅμως ὑπὸ τοῦ κ. Ἐνεπεκίδη ἔγγραφα παρουσιάζουν πλεῖστα κενὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν πυρκαϊάν τοῦ 1927 ἢ ὁποῖα ἀπετέφρωσε μέρος τῶν ἐγγράφων. «Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα», ἀναφέρει εἰς τὴν σχετικὴν ἀνακοίνωσιν του

Als Vorbereitungsmittel zu diesem Zwecke hat RIGA ein äusserst revolutionäres Lied: Thurius Hymnus verfasst und breitet; -Mappen von Griechenland, und seinen abhängigen Ländern, wovon eine aus 12. Blättern bestand, verfertigt, und eine grosse Anzahl Exemplarien davon abdrucken lassen; den 4ten Teil des Werkes Anacharsis mit politischen Bemerkungen, und die Schrift: der moralische Dreyfuss in's Griechische übersetzt; die Gemälde Alexanders mit Bemerkungen über denselben Tapferkeit herausgegeben; - von allen vorstehenden Piecen einen Theil an mehrere hiesige Griechen verkauft, den grössten Theil aber in die Moldau, Wallachey, und nach Griechenland in der Absicht geschickt, um den dortigen Einwohnern den Kontrast ihres gegenwärtigen Zustandes und ihrer ehemaligen Grösse fühlbar zu machen.

RIGA hat ferner im Namen aller gutgesinnter Griechen sich bey dem französischen Konsul zu Triest verwendet, damit dieser den französischen Obergeneral in Italien vermöge, zur Befreyung Griechenlands hilfreiche Hand zu leisten; endlich hat RIGA ganz im Geiste der französischen Konstitution einen griechischen Aufruf verfasst, allhier abdrucken lassen, mehrere Abdrücke hierorts unentgeltlich vertheilet, und etliche tausend Exemplare davon mit sich auf die Reise genommen, in der Absicht seine revolutionäre Laufbahn in Morea damit zu eröffnen.

Als Vorbereitungsmittel zu diesem Zwecke hat R i g a ein äusserst revolutionäres Lied..... (ver) fasst und verbreitet..... Griechenland, und..... wovon ein..... verfertigt, und..... (Exem) plarien davon..... 4. Theil des Werkes..... Bemerkungen und die Schrift : Der moralische Dreyfuss. .... Alexanders mit..... Tapferkeit..... vorstehenden..... hiesige Griechen.... Theil aber in..... und nach: Griech..... Absicht geschickt,..... den dortigen Einwohnern den..... gegenwärtig..... mahligen Grösse..... Riga hat ferner..... gesinnten Griechen..... (fran) zösischen Konsul zu..... damit dieser den..... neral(?) in Italien..... (Be)freyung Griechenlands (Hilfe) leisten, endlich hat Riga..... der französischen Konstitution..... chischen A u f r u f verfasst, allhier..... lassen, mehrere Abdrücke hievon unentgeltlich verteilt, und etliche tausend Exemplare davon mit sich auf die Reise genommen, in der Absicht, seine revolutionäre Laufbahn in Morea damit zu eröffnen.

"Ανω: Τὸ πλῆρες κείμενον τῆς 3ης παραγράφου τοῦ ὑπ' ἀριθ. 62 ἐγγράφου τῆς ἐκδόσεως Ἀμάντου.
Κάτω: Τὸ κολοβὸν κείμενον τῆς ἰδίας παραγράφου τῆς ἐκδόσεως Ἐνεπεκίδη.

ὁ κ. Ἐνεπεκίδης, «παρουσιάζουν ὀρισμένες παραλλαγὰς εἰς τὴν διατύπωσιν πρὸς τὰ ἤδη ὑπὸ τῶν Legrand καὶ Ἀμάντου δημοσιευθέντα διότι ἀποτελοῦν τὰ πρωτό-γραφὰ τῶν ἀποσταλέντων πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα» (σελ. 89).

Ἡ μνεία αὕτη μὲ ἔκαμε νὰ παραβάλω δειγματοληπτικῶς τὸ κολοβὸν γερμανικὸν κείμενον ἐνὸς τῶν ἐγγράφων τῶν ἀναδημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Ἐνεπεκίδη τὸ 1965 (σελ. 89 ἐξ.) μὲ τὸ πλήρες ἀντίστοιχον κείμενον τοῦ ἰδίου ἐγγράφου τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν τὸ 1930 ὁ καθηγητὴς Ἀμαντος (ἀντιγραφὴν πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1927), διότι ἐξ ὅσων εἶχα ὑπ' ὄψιν μου ἀπὸ μίαν ἰδικήν μου ἔρευναν, μίαν μόνον σειρὰ ἐγγράφων ὑπῆρχε εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βιέννης καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀντέγραψαν τὰ κείμενά των καὶ ὁ καθηγητὴς Ἀμαντος καὶ ὁ καθηγητὴς Ἐνεπεκίδης.

Ἀπὸ τὴν παραβολὴν ταύτην δὲν διεπίστωσα σημαντικὰς διαφορὰς εἰς τὰ δύο κείμενα, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς ὀρθογραφικὰς διαφορὰς (Mehrere ἀντὶ Mehreren, Revolucionierung ἀντὶ Revolucionierung, Hulfе ἀντὶ Hilfe, Teil ἀντὶ Theil καὶ τινὰ ἄλλα) τὰ ὁποῖα ἤμποροῦν κάλλιστα ν' ἀποδοθοῦν εἰς τυπογραφικὰ σφάλματα τοῦ κειμένου τοῦ Ἀμάντου. Ἀντιθέτως, εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἡ ἀνάγνωσις Ἀμάντου εἶναι ὀρθότερα τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κ. Ἐνεπεκίδη. Παραδείγματος χάριν, ὁ Ἀμαντος ἀνάγνωσεν ὀρθῶς Cacosulioten (Κακοςουλιώτες), ἀντὶ τοῦ Cacofalioten τοῦ κ. Ἐνεπεκίδη (σελ. 90). Καὶ ἀλλαχού ὁ Ἀμαντος διαβάζει (σελ. 182): Diesen Aufsatz begleitet ein von Peters entworfener, und von Petrovitsch' Hand geschriebener und gefertigter Brief an Barthelemy zu Basel («Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν συνοδεύει ἄλλο γράμμα σχεδιασθὲν ὑπὸ τοῦ Peters, ἀντιγραφὴν καὶ ὑπογραφὴν ὑπὸ τοῦ Πέτροβιτς καὶ ἀποσταλὴν πρὸς τὸν Barthelemy εἰς τὴν Βασιλείαν). Ἀντιθέτως δὲν πιστεύω ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου εὐκρινὴς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κ. Ἐνεπεκίδη τῆς ἰδίας παραγράφου (σελ. 90): Diesen Aufsatz begleitete ein vom Peters entworfener (und mit eigener) Hand (gefertigter?) Brief an Barthelemy zu Basel.

Τὸ συμπέρασμά μου εἶναι ὅτι τὸ κείμενον Ἀμάντου εἶναι τὸ μόνον αὐθεντικόν, τοσοῦτ' ἄλλο καθ' ὅσον εἶναι πλήρες ἀντίγραφον ληφθὲν πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐγγράφων ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν τοῦ ἀρχείου τοῦ 1927 καὶ ὅτι ὁ κ. Ἐνεπεκίδης ἔκαμε ἄδικον κόπον ν' ἀντιγράψῃ ἐκ νέου τὰ ἴδια κείμενα μετὰ τὴν πυρκαϊάν καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὰ κολοβά κείμενά του καὶ μάλιστα χωρὶς ἀντιβολὴν μὲ τὰ κείμενα Legrand - Λάμπρου καὶ Ἀμάντου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐσφαλμένη ἀναγνώσιν του καὶ τὴν προσπάθειαν συμπληρώσεως ἐλλειπουσῶν λέξεων καὶ φράσεων αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὰ ἀρχικῶς δημοσιευθέντα κείμενα.

Παραθέτω φωτογραφίαν κολοβοῦ κειμένου τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κ. Ἐνεπεκίδη καὶ τοῦ πλήρους ἀντιστοίχου κειμένου ἀπὸ τὸ ἐπιλεγέν παρ' ἐμοῦ πρὸς ἐλεγχον ἐγγράφον 62 τῆς ἐκδόσεως Ἀμάντου διὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ ὄντως κοπιώδης ἀλλὰ περιττὴ ἐργασία τὴν ὁποίαν ἔκαμε ὁ κ. Ἐνεπεκίδης, ἐνῶ, ἐάν ἤθελε νὰ κάμῃ πραγματικῶς ἐποικοδομητικὴν ἐργασίαν, ἠδύνατο νὰ ἐλέγξῃ μόνον τὰς κατ' αὐτὸν ἐσφαλμένας ἀναγνώσεις τῶν Legrand - Λάμπρου καὶ Ἀμάντου καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὰς παρ' αὐτοῦ προτιμηθείσας ἀναγνώσεις, ὡς π.χ. διατὶ τὸ Cacosulioten ἔπρεπε ν' ἀναγνωσθῇ Cacofalioten κλπ.

Στέφανος Ι. Μακρομύχαιλος